

Божественна комедія (скорочено)

Данте Аліґ'єрі

Головний герой поеми поет Данте починає свою подорож із темного, страшного лісу. На його шляху з'являються перешкоди — алегорії людських вад: леопард, лев і вовчиця. Беатріче посилає йому на допомогу улюбленого поета Вергілія, автора поеми "Енеїда". Він буде поруч із Данте протягом мандрівки по Пеклу. Поет спочатку навіть злякався, але зібрав рештки рішучості, і вони вирушили до брами.

"Крізь мене йдуть до міста мук, найтяжчих,

Крізь мене йдуть до мучень і заков,

Крізь мене йдуть між поколінь пропащих.

Суд правий вів творця моїх будов:

Звели мене Могуття, що все родить,

Найвища мудрість і Першолюбов.

Лиш після мене світ став брами зводить.

Ніщо не вічне, я ж на всі віки.

Лишайте сподівання всі, хто входить".

Поети ввійшли й побачили душі людей, які за життя не робили ні добра, ні зла.

Хорон, який перевозить мертвяків, не хотів брати Данте, але Вергілій умовив його.

У першому колі (Лімб) знайшли притулок нехрещені та язичники, а серед них Гомер, Горацій, Овідій — їх доля тільки сумувати.

У другому колі були порушники шлюбної вірності. Мінос хвостом визначає місце грішника. Франческо да Ріміні розповіла історію свого кохання до Паоло. Серед тих грішників побачив Данте й Клеопатру і Єлену.

Вхід до третього кола закриває триголовий пес Цербер. Серед примар і бруду, під сильною зливою знаходяться ненажери. Демон Плутос загородив вхід до кола скупих і марнотратників. Мандрівники підійшли до вежі, оточеної водою. Човняр Флегій перевіз їх до пекельного міста Діт, хоча фурії загрожували поетам. Побачили там відкриті могили політичних противників.

У шостому колі мучилися еретики, в іншому поясі — насильники, брехуни, безбожники.

Вхід до сьомого кола закривали три кентаври, які не давали душам вийти з киплячої кров'ю річки. Там були тирани й розбійники, в яких весь час влучали стрілами кентаври. В одному з поясів побачили самогубців, над якими знущаються навіть мертвяки. У восьме коло поетам допоміг пробратися хвостатий Геріон. У десяти ровах цього кола можна було зустріти спокусників, зведениць, підлесників, повій. Їх били батогами, тримали в "калі зловонному". Пророчиці були там німі, скрючені. Злодіїв там кусали змії, а іноді відбувалися страшні метаморфози: змії ставав людиною, а якийсь злодій — змієм. Люди, що підбурювали інших, каралися важким мечем.

Колодязь з'єднує восьме коло Пекла з дев'ятим, у якому страдали гіганти. На дні

криниці вони побачили тих, що зрадили рідних, батьківщину, однодумців. На дні крижаного озера зустріли й Каїна, Ганелона, а також Брута, Юду й Касія, які були в пашах Люцифера. Поети протиснулись в щілину, через яку піднялись на поверхню й побачили зорі. Потім вийшли до підніжжя Чистилища.

Чистилище височіло серед океану. На вершині цієї гори — Земний Рай, де жили до гріхопадіння Адам і Єва.

Данте зі своїм мудрим учителем у передчистилищі зустріли ангела—стерничого. Побачили там душі вмерлих, не примирених із церквою. Серед них була душа короля Манфреда. Він просить, щоб Данте, коли повернеться на землю, розповів, що Манфред не в Пеклі.

Серед недбалих і загиблих не своєю смертю були й представники гібелінів, багато представників Італії. Далі вони потрапили в Долину земних володарів, побачили вічну боротьбу зі змієм. Данте заснув, а до нього з'явилася Лючія, щоб взяти "того, над ким панує сонна мрія". Раптом з'явився ангел, перед яким Данте впав на коліна. "Вісник праведної слави".

Сьома "глаголями" чоло списав

Мені вістрям меча він і: "Ці плями

Подбай в дорозі стерти!" — проказав.

Мандрівники потрапили до першого кола Чистилища, де були пихаті й відмолювали свої гріхи. Бачать на стінах зображення покарання за пиху й гордість. Була серед них і Ніоба, яка, маючи сімох синів і сімох дочок, сміялася з Латони, що в тієї тільки двоє дітей. Боги повбивали всіх її дітей, а сама Ніоба закам'яніла з горя. Була там і ткаля Арахна, яка насмілилася змагатися з Мінервою і стала павуком.

У другому колі були заздрісні, яким подавали приклади великодушності, а також приклади покараних заздрощів. Особливо яскраві два приклади: Каїн, який убив із заздрощів брата Авеля, та Аглавра, яка заздрила своїй сестрі Ерсі.

У третьому колі гнівливі на прикладах лагідності очищалися. Вер-гілій викладає своєму учневі вчення про любов як джерело добра і зла, а саме: любов, що завдає зла іншим (пиха, заздрощі, гнів), недостатня любов до несправжніх благ (байдужість) і надмірна любов до несправжніх благ (користолюбство, обжерливість, любовстрася).

У четвертому колі ледачі наслідували приклади рідкісної швидкості й жалюгідних лінощів. Символічний сон Данте про жінку — "недоріка, кульгава, косоока та без рук". Тут з'явився ангел, "змахнув пером по лобі й наді мною, "блаженні плачущії, з їх-бо сліз,— сказав,— зросте їм радість супокою"". Показав їм шлях у п'яте коло, де були скупі, які очищалися на прикладах бідності, щедрості та огидних скупощів. Раптом почули, що двигтить гора. Мандрівники почали молитись. Пізніше зрозуміли, що, коли якась душа закінчує строк свого перебування на горі Чистилища, то Бог забирає її на небо. Ця подія відмічається отим поштовхом і спільними співами тіней. У шостому колі обжерливі отримували приклади стриманості, а в сьомому любовстрасні очищалися на прикладах чистоти. Найчистішим образом є діва Марія, яка сказала ангелу: "Не знаю мужа", коли той повідомив, що вона скоро народить сина. Особливо карається

содомство, а також Пасіфая, яка була по-тваринячому нестримана. Перед входом до Земного Раю Вергілій попрощався з Данте, порадивши йому прийняти "корону й митру на чоло як знаки влади".

Пройшовши через Божественний ліс, підійшов до двох потоків. Річка Лета знищує пам'ять про вчинені гріхи, а Євноя воскрешає в людині спомин про всі її добрі діла. Далі Данте спостерігав алегоричну процесію, або Тріумф церкви. Перед ним пройшли образи з Старого та Нового Заповіту. Потім з'явилась Беатріче, яка буде далі проводити Данте. Вона вразила поета так, як колись — вперше. Дорікнула його, що він "піддався суєті земній" — був невірний Беатріче і як жінці, і як вищій мудрості. Вона наказує поетові розповісти людям про побачене.

Данте омився в чистих водах ріки і вступив до Раю. Спочатку вони потрапили на Місяцеве небо. Звернув увагу на плями на Місяці, які народна фантазія передає як постать Каїна з оберемком хмизу на плечах. Там перебували духи, що зламали обітницю. Зокрема чорниці, яких насильно було видано заміж. Беатріче вгадує думки Данте і пояснює поетові незрозуміле, сумнівне. Пояснює, що новий обіт має бути суворішим за попередній.

Потім вони потрапляють на друге небо — Меркурієве. Там знаходяться духи, які пройшли через чистилище. Поет чув "ніжні голоси окіл".

На третьому Венериному небі духи велелюбних. Вони всі рухаються, але залежно від доступного їм споглядання Бога. У Данте виникає запитання: чому діти рідко коли схожі на батьків? Отримує відповідь: кружіння світил впливає на людську природу, виконує своє призначення.

На четвертому небі — небі Сонця — були духи вчених: душа Фоми Аквінського, філософа й богослова, його вчителя Альберта Великого. Підкреслюється марнота земних турбот, порівнюється мудрість Соломона та Христа, неспроможність людей вивчати та розуміти Святе Письмо та міркувати про будь-чие спасіння.

Знову Данте був охоплений звуками прекрасного співу. Чарівна Беатріче показала шлях на нове, п'яте небо, Марсове, на якому поет узрів духи військових у вигляді світлого хреста. Освітилося багато чого, зрозумів марність шляхетного походження, проблеми чвар і розбрату, які тягнуть за собою злигодні вигнання. Пройшовши Марсове небо, поет помітив, як "Юпітер сріблом в розводах золотих засяв". На шостому небі Данте вислухав промову небесного орла про необхідність віри для спасіння, що жодна душа не потрапить у Рай, якщо не має віри в Христа. А віра без добрих християнських справ також є фальшивою.

На сьомому, Сатурновому, небі були духи споглядальників, які вирішують проблему призначення долі наперед. Поет з Беатріче почали розмову про те, що занепадають монастирі, а "люди в рясах — як в лантухах мука, що черв псував". Поки мандрівники говорили про земні гріхи та суєту, потрапили вони на восьме, Зоряне небо. А Землю він побачив здалеку як "нікчемну крапку із морів та гір, геть сповнену всю дикощів пихатих". На Зоряному небі вони спостерігали тріумф Христа, оточеного "яскравим сьайвом дужним".

Потім почув прекрасний спів, то "оспівувалась пресвята Марія". Поетові там довелося давати відповідь Петрові — про віру:

Я вірю в три особи вічно суцї
І в сутність їх троїсту і одну;
про надію — апостолу Якову:
Надія,— я сказав,— ждання то певне
В прийдешнім слави; благосний вінець —
Їй ґрунт, як і життя безгрішне кревне.
Третій апостол — Іоанн запитав про любов:
Найвищого святого блага храм —
То альфа і омега книг, що втішив
Себе я ними, бо любов зрю там,
Тобто вся любов поета спрямована до Бога.

На дев'ятому, Кристалічному, небі Данте зіставляв небесну красу й земну потворність як символи духовного та матеріального світів. Зачарований був поет узгодженістю між системою небес і побудовою дев'яти кіл, гармонією небесної ієрархії. Беатріче продовжує розмову з поетом про занепад церкви, нищість священників:

Христос апостолам не дав наказу:
"Ідіть і проповідуйте брехню",—
До неї в них він виховав відразу.

Десяте, Палаюче небо було нематеріальне. Величезне яскраве світло лилося з усіх боків, то світло Божої любові, ласки, істини. Світло мало дивну будову, яка нагадувала досконалу троянду: у самому центрі був Бог, а на пелюстках були блаженні душі. Оточена троянда іскрами, які є літаючими ангелами.

Беатріче повернулося на своє місце — "на третю лаву у найвищій крузі", де були також Марія, Рахіль, Єва. Навпроти Марії знаходився Іоанн Хреститель, там також були Адам, Мойсей, апостол Іоанн.

Закінчується поема молитвою на честь великої вічної любові Бога, "Любов, що водить сонце й зорні стелі".

115 В глибокій ясності переді мною
Явилися із світла троє кіл
Трьох кольорів з об'ємністю одною.

118 Одне — відбиток другого всіх сил,
Немов Іріда близ Іріди стала,
А третє йде вогнем з обох світил.

121 Який ти куций одяг надівала,
Безсила мисле, проти ж тебе річ
Іще куцішою себе являла.

124 О вічний блиску, що шляхом сторіч,
Самоосяжний, самоосягаєш
Й, осягнутий, собі зориш устрі!

127 На колі, що відбитий в ньому сяєш,—
Коли його я зором перебіг,—
Бо ти навколо сяйвом освяваєш,
130 Де завертав унутрішній поріг,
Мені немовби з нас малюнок здався,
І наче барки власні він зберіг.
133 Мов геометр, який старанно брався
За вимір площ і ліній колових,
Але, засад не маючи, стерявся,—
136 Такий став я при дивинах нових:
Хотів уздріть, як образ той у колі
Розміщено, як скріплюється їх.
139 Були ж у мене крила надто кволі;
Але яскравість сяйва тут прийшла,
І міць зростала розуму і волі.
142 Уяву сила зрадила була,
Та, мов колеса, ясні і веселі,
Жадобу й волю долі повела
145 Любов, що водить сонце й зорні стелі.